

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

8. De quantitate aquæ quæ apponitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

Illud prima Corinth. 10. Bibebant autem de spiri-
tuali consequente eos petra.

AD SECUNDUM dicendum, quod aqua assumi-
tur in baptismo ad usum ablutionis. In hoc autem
sacramento assumitur ad usum refectiois, secun-
dum illud Psal. 32. Super aquam refectiois educa-
uit me.

AD TERTIUM dicendum, quod panis ex aqua &
farina conficitur: & ideo cum uino aqua miscetur,
neutrum sine aqua existit.

Super Quaestiois 74.
Articulus septimus.

ARTICULVS VII.

Utrum permissio aquae sit de necessitate
huius sacramenti.

IN ar. 7. circa aqua,
ex qua fit panis pro
sacramento, vide ra-
tionem litterae in calce
articuli, ad probandum
quod oportet esse a-
quam veram & natu-
ralem, & suscipere illa
ut rationabilem. An
autem sit necessaria
cogitatione opus est.
& ratio est eadem cum
superius dictis de di-
uerfis speciebus gra-
norum componentium
panem; quia enim ad
sacramentum sufficit,
quod sit verus panis, si
panis verus potest fieri
ex aqua artificiali,
(pura rosacea) con-
sequens est, quod non est
de necessitate sacra-
menti aqua naturalis.
An autem panis confe-
ctus ex farina & aqua
rosacea, esset verus pa-
nis, experientia com-
probandum esset, vi-
dendo, in quo differ-
ret ab alijs panibus.
nam si solo odore ro-
sarium differre appa-
reret, crederem ipsum
eiusdem esse speciei
cum alijs, cum aqua
non sit pars essentia-
lis panis: sed materia
transiens eiusdem: non
enim permanet aqua
secundum seipsam in
pane: sed panis est ter-
tia res resultans ex co-
mmissione farinae & a-
quae per palatam deco-
ctionem: non est autem
remorum diuersarum
specierum res posse esse
materiam transeuntem
respectu alicuius
vnius etiam homoge-
nei, ut patet de his, ex
quibus generatur san-
guis.

Et haec etiam suffi-
cienti pro octauo arti-
culo.

refertur ad significandam participationem huius
sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc, quod per
aquam mistam uino, significatur populus aduna-
tus Christo, ut dictum est: & hoc ipsum quod
de latere Christi pendens in cruce aqua profu-
xit, ad idem refertur: quia per aquam significatur
ablutio peccatorum, quae fiebat per passionem Chri-

sti. Dictum est * autem supra, quod hoc sacramen-
tum perficitur in consecratione materia: usus au-
tem fidelium non est de necessitate sacramenti: sed
est aliquid consequens ad sacramentum. & ideo
consequens est, quod appositio aquae, non sit de neces-
sitate sacramenti.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbum il-
lud Cypriani est intelligendum, secundum quod
dicitur illud esse non posse, quod conuenienter ef-
se non potest. & sic similitudo illa attenditur qua-
rum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad
necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non
autem de essentia uini.

AD SECUNDUM dicendum, quod effusio sanguinis
directe pertinebat ad ipsam Christi passionem: est
enim naturale corpori humano vulnerato, quod
ex eo profuat sanguis: sed effusio aquae non fuit
de necessitate passionis: sed ad demonstrandum ef-
fectum passionis, qui est ablutio a peccatis, & refri-
gerium contra ardorem concupiscentiae: & ideo
aqua non seorsum offertur a uino in sacramento,
sicut uinum offertur seorsum a pane: sed aqua of-
fertur uino permista, ut ostendatur quod uinum per
se pertinet ad hoc sacramentum, tanquam de eius
necessitate existens, aqua autem secundum quod
adiungitur uino.

AD TERTIUM dicendum, quod quia admissio aquae
ad uinum non est de necessitate sacramenti, non re-
fert quantum ad sacramenti necessitatem, quae cum
aqua miscetur uino, siue naturalis, siue artifi-
cialis, ut rosacea: quamuis quantum ad conuenien-
tiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet,
nisi naturalem & ueram: quia de latere Christi
pendentis in cruce aqua uera profluxit, non hu-
mor phlegmaticus, ut quidam dixerunt, ad en-
dendum quod corpus Christi erat uere compositum
ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem
ostendebatur, quod erat compositum ex quatuor hu-
moribus, ut Innocentius tertius dicit in quadam de-
cretal. * quia uero admissio aquae ad farinam, est
de necessitate huius sacramenti, utpote constituit
substantiam panis, si farina admisceretur aqua ro-
sacea, uel quicumque alius liquor, quam uera aqua,
non posset ex eo confici sacramentum: quia non
esset uerus panis.

ARTICULVS VIII.

Utrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur quod oportet
teat aquam in magna quantitate apponi. sicut
enim sanguis de latere Christi sensibilibiter fluxit, ita
& aqua, unde dicitur Ioan. 9. Qui uidit, testimo-
nium perhibuit: sed aqua non posset sensibilibiter ef-
se in hoc sacramento, nisi in magna quantitate po-
neretur. ergo uidetur, quod aqua debeat apponi in
magna quantitate.

Ad 2. Praet. Parua aqua multo uino admista, corrup-
pitur: quod autem corruptum est, iam non est. er-
go idem est apponere parum de aqua in hoc sacra-
mento: & nihil apponere: sed non licet nihil appo-
nere, ergo non licet parum apponere.

Ad 3. Praet. Si sufficeret parum apponere, per conse-
quens esset sufficiens, quod quia aqua in totum dolum
projiceretur: sed hoc uidetur ridiculum, ergo non
sufficit, quod parua quantitas apponatur.

SED CONTRA est, quod extra de celebratione mis-
sarum dicitur: * Perniciosus in tuis paruis inoleuit
abusus.

Infr. q. 83. ar.
6. ad 2. & 6.
& 4. dist. 11.
q. 2. ar. 4. q. 2.
q. 3. & 1. q. 2.
rim. 11. c. 6.
Lib. 2. epist.
epist. 1. inter
finis & med.

Lib. 2. epist.
inter finem
& medium.

Ar. praeced.

De eodem
quod
panis
est
sacra-
mentum
cum
aqua
et
uino.

De 235.

In deo
lib. 1. c. 1.

Ad 1. ar.
2. q. 2.

In deo
lib. 1. c. 1.

abusus, videlicet quod in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesie generalis, plus in ipso sit de uino quam de aqua ponendum.

RESPON. Dicendum, quod circa aquam adiunctam uino, sicut Innocentius tertius dicit in quadam decreta. triplex est opinio: quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta uino per se manet uino conuerso in sanguinem: sed haec opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Ambr. dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem corpus significatur, alioquin non totum adoretur ueneratione laetiae. & ideo alij dixerunt, quod sicut uinum conuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quae de latere Christi fluxit: sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua solum consecraretur a uino, sicut uinum a pane. & ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuertitur in uinum, & uinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, quod conueteretur in uinum: & ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & praecipue si uinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquae, ut solueretur species uini, non posset perfici sacramentum. vnde Iulius Papa reprehendit quosdam, qui panem lincum musto intinctum, per totum annum seruant, & in tempore sacrificij, aqua parum eius lauanti, & sic offerunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sufficit ad sacramenti huius significationem, quod sentiat aqua, cum apponitur uino: non autem oportet, quod sit sensibilis post missionem.

AD SECUNDUM dicendum, quod si aqua omnino apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed cum aqua in uinum conuertitur, significatur quod populus Christo incorporatur.

AD TERTIUM dicendum, quod si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam uino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

A aut in pristinam materiam resoluitur.

¶ Quarto, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quinto, Vtrum in hoc sacro post conuersionem remaneant accidentia panis & uini.

¶ Sexto, Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacro forma substantialis panis.

¶ Septimo, Vtrum ista conuersione fiat in instanti.

¶ Octauo, Vtrum haec sit falsa, ex pane sit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum ueritatem.

AD PRIMUM sic procedit. Vt quod in hoc sacro non sit corpus Christi secundum ueritatem, sed solum secundum figuram, uel sicut in signo. dicit enim Ioan. 6. quod Dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam: quasi diceret secundum expositionem Aug. super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quae locutus sum, non hoc corpus quod uidetis, manducaturi estis, & bibaturi illum sanguinem, quem suscipiunt, qui me crucifigent: sacramentum autem quod uobis commendaui, spiritualiter

D intellectum, uiuificabit uos, caro autem non prodest quicquam. ¶ 2. Praeterea Dominus dicit Matth. ult. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consumationem saeculi: quod exponens Aug. dicit, donec saeculum finiatur, sursum est Dominus: sed tamen nobiscum est ueritas Domini: corpus enim in quo resurrexit, in uno loco oportet esse, ueritas autem eius ubique diffusa est. non ergo secundum ueritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

¶ 3. Praeterea Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse ubique: sed corpus Christi est uerum corpus, & est in caelo, ergo uidetur quod non sit secundum ueritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4. Praeterea. Sacra ecclesiae ad utilitatem fidelium ordinantur: sed secundum Gregor. in quadam hom. regulus reprehenditur, quod querebat corporalem Christi praesentiam, apostoli etiam impedi-

tertia S. Thomae.

tate & ampliori intellectu difficultate, sciendum est ex auctoritate sacrae scripturae de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiae nihil aliud haberi expresse, nisi uerbum saluatoris, dicentis. Hoc est corpus meum: oportet enim uerba haec uera esse. Et quoniam uerba sacrae scripturae exponuntur dupliciter (uel proprie uel metaphorice) primus error circa hoc fuit interpretantium haec Domini uerba metaphorice, quem Magister sen. in dist. 10. lib. 4. tractat, qui & in hoc articulo reprobatur. Et consistit vis reprobationis in hoc, quod uerba Domini intellecta sunt ab ecclesia proprie, & proprie oportet illa verificari proprie. Habemus igitur ex ueritate uerborum Domini in sensu proprio corpus Christi ueraciter esse in eucharistia, & hoc est primum, quod ex euangelio habemus circa hoc sacramentum. Alterum autem, quod euangelium non explicauit, expresse ab ecclesia accepimus, scilicet conuersionem panis in corpus Christi. Hanc enim non solum a praecis doctoribus ecclesiae habuimus, quos habes de consec. dist. 2. copiose, & a Magistro sentent. in tractatu de eucharistia diffuse: sed a concilio Lateranensi sub Innocen. III. ut patet extra de summa Trinit. & fid. catho. f. miter credimus. ubi utrunque simul dicitur sub his uerbis, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur, & haec quod ad primum. Et sequitur, Transubstantiatis pane in corpus, & uino in sanguinem potestate diuina. & haec quod ad secundum.

Et quoniam uarie fuerunt opiniones, multiformaque sunt argumenta circa haec implicata mentes etiam auditorum, praenotandum est, & ante oculos semper

Supr. q. 95. a. 3. cor. pri. & inf. q. 76. per totum & 4. dist. 10. a. 1. & dist. 11. a. 1. & 4. q. 6. tra. c. 6. & 1. cor. 11. lec. 5.

In Pl. 98. non potest a modo exponi, to. 8.

Referet hoc de consec. dist. 2. prin.

De regula dicit Gregorius in 28. 1. eua.

G G 4 per

QVAESTIO LXXV.

De conuersione panis et uini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de conuersione panis & uini in corpus & sanguinem Christi.

ET circa hoc quaeruntur octo. ¶ Primo, Vtrum in hoc sacro sit corpus Christi secundum ueritatem, an solum secundum figuram, uel sicut in signo.

¶ Secundo, Vtrum in hoc sacro remaneat substantia panis & uini post consecrationem.

¶ Tertio, Vtrum substantia panis uel uini post consecrationem huius sacramenti annihilatur,

Super Quaestiones septuagesimae quintae articulum primum.

Tullius ut sonat.

In corpore coelicio clara est, & de ipsa tria dicuntur, primo, quod sola si de tenetur: secundo, quod est conueniens, & asseritur triplex conuenientia: tertio reuocatur error quorundam dicentium oppositum, & ex uerbis Christi, & confessione Berengarii de consec. dist. 2. ergo Berengarius confutatur.

Circa praesentis & sequentium articulum doctrinam, ac materiam pro clari-